

**TÜRKİYE'DEKİ ÜRETİCİ BİRLİKLERİNİN
ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİNDE YERİ VE ÖNEMİ
(Tokat İli Kazova Bölgesi Yaş Sebze Meyve Üreticileri Birliği Örneği)**

Doç. Dr. Halil KIZILASLAN* Arş. Gör. Hasan Gökhan DOĞAN**

Öz

Bu araştırma; Tokat İli Kazova Bölgesinde bulunan Yaş Sebze Meyve Üreticileri Birliğine üye olan üreticilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin ortaya konulması, yaş sebze meyve pazarlama şekilleri ve özellikleri, bölgedeki ürün pazarlama yapısı ve üreticilerin örgütle olan ilişkilerinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Üyeler oransal dağılım yöntemine göre belirlenmiş ve 84 üye üretici ile yüz yüze görüşerek anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada, işletmelerin bazı yapısal özellikleri ile üretim ve pazarlama ile ilgili unsurların işletme büyüklük grupları bakımından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla Wilcoxon İlişkili İkili Örneklem testi yapılmıştır. Üreticilerin birlikler hakkında yetersiz bilgiye sahip olduğu, üreticilerin birliklerden aldığı yardımın yetersiz olduğu, birlik organizasyonuna inançsız oldukları, birliklerden beklentilerinin gerçekleşmediği, ürünlerini genelde bölgedeki komisyonculara sattığı ve bu durumdan mağduriyetlerinin olduğu, birliğin çalışmalarında eksiklik olduğu, birliğin yasal ve yönetsel sorunlarının bulunduğu belirlenmiştir. Bu durumun üretici lehine değişmesi ve mevcut yasanında revize edilerek üretici-üretici birliği entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurularak üreticiye dönük etkin bir örgütlenme oluşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Örgütlenme, Üretici Birlikleri, Tokat.

* Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 60240, Tokat, Türkiye.
halil.kizilaslan@gop.edu.tr

** Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 60240, Tokat, Türkiye.
gokhan.dogan@gop.edu.tr

IMPORTANCE AND STATUS OF PRODUCER UNIONS IN THE PRODUCER ORGANIZATIONS OF TURKEY

(A Case Study with Fresh Vegetable and Fruit Producers Organization Of Kazova Region In Tokat Province)

Abstract

This study were aimed to be revealed socio-economical features of producers in this organization, methods and characteristics of fresh vegetable and fruit marketing, marketing structure for the produces in the region and relationship between the organization and the producers of Fresh Vegetable and Fruit Producer Organization in Kazova region of Tokat Province. Producers in the organization were sampled by using proportional distribution method, and a face-to-face questionnaire was carried out over 84 member producers. Wilcoxon two-related sample test was used to determine whether some structural properties and marketing and production related factor vary among the groups of different size enterprises. It was found that the producers lacked enough level of information about producer organizations, the assistance they got from the organizations were insufficient, producers did not have faith in organizations, expectations of the producers from the organizations were not met, the producers sold their produces to middleman and they suffered from this trade, activities of the organizations were not enough, and the organization had legal and managerial problems. It is necessary to fix problems, and the current law about producer organizations should be revised so that integration of producer and organizations will be realized. A producer oriented organization that takes these factors into consideration should be established.

Keywords: Organization, Producer Organizations, Tokat.

1.GİRİŞ

Türkiye’de tarımsal yapı incelendiğinde, büyük çoğunluğunu küçük işletmelere sahip üreticilerin oluşturduğu görülmektedir. Küçük işletmelere sahip üreticiler, girdi, finansman ve teknoloji kullanımının yeterli olmaması sebebiyle optimal verimi sağlayamamaktadır.

Tarım sektörünün tüm sorunları nedeniyle çiftçiler geleneksel işbirliği ve yardımlaşma anlayışı içinde, mevcut sorunlarının çözümüne bir ölçüde yardımcı olmak, bu konulardaki isteklerini ilgili kişi ve kuruluşlara iletmek amacıyla, örgütlenme gereğini duymuşlardır. Gerçekten de çiftçilerin mevcut sorunlarının çözümü için, birlikte hareket etmeleri etkili bir yol olarak görülmektedir (Karamürsel ve ark.,2008).

Tarımsal verimliliği arttırmak, tarım ürünlerinin kalitesini yükseltmek ve üreticilerin gelir düzeyini istikrara kavuşturarak belli bir oranda tutmak için tarım kesimine büyük miktarlarda destek aktarmak gerekmektedir. Tarımın bu kadar çok desteklenmesinin en önemli nedeni, tarımın doğa koşullarından büyük ölçüde etkilenmesi, bu durumun da elde edilecek ürün miktarı ve kalitesi üzerinde önemli etkiler, dalgalanmalar yaratabilmesidir. Bu durumun tüketici fiyatlarında ve dolayısıyla çiftçi gelirlerinde istikrarsızlık yaratmasının önüne geçebilmek ancak bir örgütlenme modeli yaratılarak mümkün olmaktadır (Anonim,2011).

Günümüzde tarımda örgütlenme konusu, tarımın ülke ekonomisindeki öneminin farkında olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tümünde önemli bir çalışma alanıdır. Nitekim dünyadaki en önemli ve başarılı entegrasyon hareketlerinden biri olan Avrupa Birliği de kuruluşundan itibaren tarım sektörüne gerekli önemi vererek “Ortak Tarım Politika”sını belirli amaçlar, ilkeler ve araçlar üzerine kurmuş ve dinamik bir örgütlenme modeli oluşturmuştur (Yazgan,1999).

Üretici örgütleri çiftçilerin gönüllü katılımlarına dayanmakta, ancak mutlaka devletin onayı ile kurulmaktadır. Kuruluşu için örgütün belli bir üye sayısına ulaşmış olması, asgari bir miktarda ürün pazarlıyor olması, üyelerine çevre dostu üretim yapmaktan, depolama, tasnif, pazarlama, defter tutma ve bütçe tekniğine kadar çeşitli konularda bilgi aktarma ve bir eylem planı yapmış olma gibi kurallar aranmaktadır. Örgüt işlerini bu eylem planına göre yürütmektedir. Burada üretimin iyileştirilmesi, pazarlamanın teşviki, tüketiciye yönelik ürün

pazarlaması, çevre dostu ve ekolojik üretim ve örgütün piyasada satılmayan ürünleri geri çekmesi gibi hedeflerden en az biri esas alınır (Eraktan, 2007).

Üretici Birliklerinin, tarımsal üretimin gelişmesini sağlamak, bu maksatla teknik ve ekonomik yönden üreticilere rehberlik yapmak, üreticilere her türlü tarımsal girdinin uygun şartlarda teminini sağlamak, üreticilerin haklarını korumak, gerekli araştırmalar yapmak, çiftçi eğitim ve yayım hizmetlerini gerçekleştirmek gibi amaçları bulunmaktadır (Karamürsel ve ark.,2008).

Üretici Birlikleri; her türlü bitkisel ve hayvansal üretim yapan çiftçilerin ürün ve ürün gruplarında bir araya gelerek oluşturdukları organizasyondur. Özellikle batılı ülkelerde, üreticilerin teşkilatlanması ve desteklenmesinde üretici birliklerinin önemli bir yeri bulunmakta, geçmişten günümüze kadar faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedirler. Avrupa Birliği'ne giriş için hazırlık ve entegrasyon çalışmalarının hız kazandığı şu günlerde, daha çok ürün ve ürün grubuna dayalı olan, ilgili olduğu alanın sorunlarını derinlemesine araştırabilen, uzmanlaşmaya bağlı olarak yüksek teknolojiyi gerekli kılan ürün işleme ve değerlendirme tesisleri kurmada kolaylık sağlayan üretici birliklerinin Türkiye'de de kurulmalarına ihtiyaç duyulmuştur (Karamürsel ve ark. , 2008).

Türkiye'de çok farklı yasal dayanağı olan ve birlik adını taşıyan örgütler bulunmaktadır. Son verilere göre bu birliklere ortak ve kayıtlı işletme sayısı toplamı 1 milyona yaklaşmaktadır. Bunların dışında, 2004 yılında 5200 Sayılı Üretici Birlikleri Yasası çıkarılmıştır. Bu yasaya göre de 16 260 ortağı olan 268 Birlik kurulmuştur. Üreticiler örgütlenmiş bir yapıda, tek ses olarak hareket edebilirlerse, kişisel kaynak ve potansiyellerini daha etkin ve verimli kullanabilecekleri gibi ulusal tarım politikalarının oluşturulmasında söz sahibi olabileceklerdir (Anonim,2011b).

Bu çalışmanın amacı; Tokat ili Kazova bölgesindeki mevcut yaş sebze meyve üretici birlikleri ve bu birliklere üye üreticilerin yapısı, birliğin işleyiş mekanizması, faaliyetleri ve birlik üyesi olmayan üreticilerin neden birlik faaliyetlerinde bulunmadıklarının sebeplerinin araştırılması olacaktır. Araştırma yöresi olarak seçilen Tokat ili Kazova Bölgesi, Türkiye'deki yaş sebze meyve üretiminin lokomotif bölgelerinden biri olması nedeniyle çalışma büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca, araştırma yöresinde yaş sebze meyve üreticilerinin birlikler hakkında bilgi düzeyleri, birliklere katılım isteklerinde ne gibi sıkıntılarla karşılaştıkları ve yaş sebze meyve üretici birliklerinin faaliyetlerinin etkinliği araştırılıp belirlenmiştir.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada, Tokat il merkezi, Pazar ve Turhal ilçelerinde bulunan Yaş Sebze Meyve Üreticileri Birliğine üye üreticiler araştırmanın anakitlesini oluşturmaktadır. Anakitleden örnekleme ile seçilen üreticilerden anket yoluyla elde edilen veriler araştırmanın ana materyalini oluşturmaktadır.

Çalışmada ayrıca, daha önce yayınlanmış kitaplar, tezler ve araştırma raporları, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, T.C Kalkınma Bakanlığı v.b kuruluşların yayınladığı istatistiksel verilerden faydalanılmıştır. Tokat il merkezi, Pazar ve Turhal ilçelerinde bulunan Yaş Sebze Meyve Üreticileri Birliğine üye üreticilerin ikamet ettikleri 27 adet köy belirlenmiştir. İkinci aşamada belirlenmiş olan 27 köydeki 443 adet Yaş Sebze Meyve Üretici Birliğine üye üretici, araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur. Bu ana kitleyi oluşturan üye listesi Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden temin edilerek örnekleme yapılmıştır. Bu özellikler ışığında 443 adet işletme, arazi genişlikleri dikkate alınarak 0-30; 31-80; 81-+ şeklinde tabakalara ayrılmıştır. Üretici birliğine üye üreticilerden yapılan örneklemede, tabakalı örnekleme yöntemlerinden birisi olan oransal dağılım yöntemi kullanılmıştır (Yamane, 1967). Buna göre %90 güven aralığında ve ortalamadan %5 sapma ile örneğe girecek işletme sayısı 84 adet olarak bulunmuştur.

Gruplara ayrılan işletmelerde, üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmelerin özellikleri, ürün pazarlamadaki davranışları ve üretici birliği ile olan ilişkileri parametrik olmayan yöntemlerden biri olan Wilcoxon İlişkili İkili Örneklem Testi uygulanarak test edilmiştir. Uygun analiz yönteminin belirlenmesinde Kolmogorov-Smirnov yöntemi kullanılarak $P < 0,05$ değeri kriter alınarak bu değer altında kalan verilerin Wilcoxon İlişkili İkili Örneklem Testine uygun olduğu görülmüştür. Wilcoxon İlişkili İkili Örneklem Testi neticesinde $P < 0,05$ önem düzeyinden küçük olan değerler ilişkili olarak nitelendirilmiştir. Test sonuçlarının gösteriminde kullanılan H_0 işletme büyüklük grupları ile teste giren değişkenin gruplar arasındaki farkın anlamsız olduğunu, H_1 ise gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

3.ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1.Üreticilerin Yaşı

Üreticilerin yaş durumları işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen İşletmelerde Üye Üreticilerin Yaşı

Yaş	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
30-40	10	18,51	2	9,52	0	0,00	12	14,29
41-50	26	48,15	12	57,14	2	22,22	40	47,61
51-60	17	31,49	5	23,82	5	55,56	27	32,15
61- +	1	1,85	2	9,52	2	22,22	5	5,95
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 düzeyinde anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir								

Üye üreticilerin büyük kısmını % 47,61 ile 41-50 yaş aralığındaki üreticiler oluşturmaktadır. Bunu % 32,15 ile 51-60 yaş grubu, %14,29 ile 30-40 yaş grubu ve %5,95 ile 61-+ yaş grubu izlemektedir. Üretici birliğine üye üreticilerin genel yaş ortalaması 48,84 olarak bulunmuştur. Ayrıca yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin yaş grupları arasında P<0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

3.2.Üreticilerin Eğitim Durumu

Üye Üreticilerin eğitim durumu Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2. Üye Üreticilerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
İlkokul	27	50,00	10	47,62	5	55,56	42	50,00
Ortaokul	23	42,59	9	42,86	4	44,44	36	42,85
Lise	4	7,41	2	9,52	0	0	6	7,15
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 düzeyinde anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir								

İşletmelerde nüfusun eğitim durumu, işletme başarısını etkileyebilecek önemli bir faktördür. Özellikle üretime ilişkin kararları almada daha etkin rolü olan işletme yöneticisinin eğitim

düzeyinin incelenmesinde yarar görülmüştür (Karlı ve ark., 1992). Üreticilerin % 50,00'si ilkokul ve % 42,85' i ortaokul, % 7,15' i ise lise mezunudur.

Üretici birliğine üye üreticilerin eğitim durumlarının büyük oranda ilkokul ve ortaokul mezunu olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin eğitimleri arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırma bölgesinde daha önceden yapılan çalışmada, üye üreticilerin %73,77'sinin ilkokul mezunu olduğu (Kızılaslan, 1997), başka bir çalışmada üyelerin %52,94'ünün ilkokul mezunu olduğu (Kızılaslan ve ark., 1996) ve GAP bölgesinde yapılan çalışmada, üreticilerin % 61,50'sinin ilkokul mezunu olduğu görülmüştür (Karlı ve Çelik, 2003).

3.3.Üreticilerin Arazi Mülkiyet Durumları

Üreticilerin arazi mülkiyet durumları işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 3.'de verilmiştir.

Tablo 3. Arazi Mülkiyet Durumu

İşletme Büyüklük Grupları		Alan (da)			GENEL
		0-30 (1.Grup)	31-80 (2.Grup)	81-+ (3.Grup)	
Mülk Arazi	F	52	21	9	82
	%	96,29	100	100	97,61
Kira Arazi	F	2	0	0	2
	%	3,71	0	0	2,39
TOPLAM	F	54	21	9	84
	%	100	100	100	100
Ortalama Arazi Büyüklüğü	(da)	22,12	53,47	100,66	38,38

Tablo 3 incelendiğinde 1. gruptaki işletmelerin %96'sı, 2. ve 3. gruptaki işletmelerin tamamı üretimlerini mülk arazide gerçekleştirmektedir. Ortalama arazi büyüklüklerine bakıldığında 1. Grup ortalama arazi büyüklüğü 22,12 da, 2. Grup arazi büyüklüğü 53,47 da, 3. Grup arazi büyüklüğü 100,66 da olarak bulunmuştur. Genel ortalama arazi büyüklüğü 38,38 da olarak gözlenmiştir.

Ortalama parsel sayılarına bakıldığında, 1-3 adet parsel sayısına sahip işletmelerin 2,60 adet, 4-6 adet parsel sayısına sahip işletmelerin 4,86 adet, 7-+ parsel sayısına sahip işletmelerin 10,00 adet parsel sayısı ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Genel toplamda parsel sayısı ortalaması 4,91 adet olduğu bulunmuştur.

Üye üreticilerin görüşme yapıldığı dönemde borç kaynakları T.C Ziraat Bankası ve borç miktarları ortalama olarak 17150,51 TL olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.Üreticilerin Birlik Tanımı Hakkındaki Görüşleri

Üreticilerin birlik tanımı hakkındaki görüşleri Tablo 4.'de verilmiştir.

Tablo 4. Üreticilerin Birlik Tanımını Bilip Bilmeme Durumu

	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
A	42	77,78	16	76,20	7	77,78	65	77,39
B	8	14,82	1	4,76	1	11,11	10	11,90
C	2	3,70	2	9,52	0	0,00	4	4,76
D	2	3,70	2	9,52	1	11,11	5	5,95
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,465								
Sonuç: P<0,05 düzeyinde anlamsızdır. H₀ hipotezi kabul, H₁ hipotezi red edilmiştir								

A-Belli bir ekonomik amaçları gerçekleştirmek için ortakların bir araya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş

B-Devletin kurduğu, denetlediği ve yönetimine müdahale ettiği kuruluş

C-Ortaklarca kurulan, devletçe yönetilen kuruluş

D-Ortakların sermayesine göre kardan pay aldıkları ve yönetiminde söz sahibi oldukları kuruluş

Tabloya göre, üreticilerin % 77,39 u birlik tanımına “Belli bir ekonomik amaçları gerçekleştirmek için ortakların bir araya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş” cevabı vermiştir. Üreticilerin % 5,95’ i de “Ortakların sermayesine göre kardan pay aldıkları ve yönetiminde söz sahibi oldukları kuruluş” cevabı vermiştir.

Yapılan analiz sonucuna göre işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birlik tanımına verdikleri cevaplar arasında P<0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ayrıca görüşme yapılan üreticilerin % 82,14’ü birlikleri kooperatif gibi bir oluşum olarak algıladıkları belirlenmiştir.

3.5. Üreticilerin Birlik Algısı

Üye üreticilerin % 82,14’ü birliği kooperatif gibi bir örgütlenme olarak algıladığı belirlenmiştir. Buradan yola çıkarak, örgütlenme benzetmesi olarak en yakın ve bilinen örnek

olan kooperatife daha çok benzetilmesinden, örgütlenme farklılıklarının tam olarak anlaşılmamış olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birlik algısı arasında $P<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Gruplar arasındaki farklılığın anlamsız oluşu tüm gruplarda kooperatif görüşünün ağırlıklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

GAP bölgesinde yapılan bir çalışmada, üreticilerin % 64,90'ının birlikleri kooperatif gibi bir örgüt olarak algıladığı saptanmıştır (Karlı ve Çelik, 2003).

3.6.Üreticilerin Birliğin Son Genel Kurula Katılma ve Katılmama Durumları

Ankete katılan üye üreticilerin % 61,90' ı son genel kurula katılmadığını, % 38,10'unun son genel kurula katıldığını belirtmiştir.. Birliğin son genel kuruluna katılan üreticilerin % 81,25'inin yönetim kurullarına aktif kişileri seçmek için katıldığı belirlenmiştir. Son genel kurula katılmayan üreticilerin % 42,30'u ise mazereti nedeniyle katılmadığını söylemişlerdir. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birliğin son genel kuruluna katılma durumları arasında $P<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

3.7.Üreticilerin Birliğe Ortak Olurken Birliklerden Beklentileri

Üretici birliğine üye üreticilerin birliğe üye olurken beklentilerinin durumu işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 5.' de verilmiştir. Tabloye göre, üreticilerin % 63,11'inin ürünlerini pazarlayabilmek için üretici birliğine üye olduğu belirlenmiştir. Yaş Sebze ve Meyve Üreticileri Birliğine üye üreticilerin birliğe ortak olurken beklentilerinin birliğin üreticilere yönelik amaçları ile aynı yönde olduğu anlaşılmaktadır.

Van İlinde yapılan benzer bir çalışmada, üyelere bir örgütten beklentileriniz nelerdir sorusuna verdikleri cevaplar; Üreticilerin % 33,1'i iyi bir örgütün kendi gelirlerini arttırmasını, % 24,6'sı ürünlerini pazarlamasını ve düşük fiyata girdi temini sağlaması gerektiğini belirtmiştir (Terin, 2008).

Tablo 5. Üreticilerin Birliğe Ortak Olurken Birlikten Beklentileri

Beklentiler	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL*	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Düşük Fiyata Girdi Sağlamak	23	29,87	7	23,34	5	33,33	35	28,69
Düşük Faizli Kredi Sağlamak	1	1,30	2	6,67	1	6,67	4	3,28
Ürünleri Pazarlayabilmek	49	63,64	19	63,33	9	60,00	77	63,11
Tüketim Mad. Ucuz Sağlamak	4	5,19	1	3,33	0	0,00	5	4,10
Diğer	0	0,00	1	3,33	0	0,00	1	0,82
TOPLAM	77	100,00	30	100,00	15	100,00	122	100,00

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Üreticilerin birliğe ortak olurken birlikten beklentilerinin gerçekleşme durumu ise Tablo 6’da görülmektedir. Tabloye göre, üye üreticilerin % 85,71’i beklentilerinin gerçekleşmediğini, % 14,28’i beklentilerinin gerçekleştiğini belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birliklerden beklentilerinin gerçekleşme durumu arasında $P<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Tablo 6. Üreticilerin Birliklerden Beklentilerinin Gerçekleşme Durumu

Gerçekleşme Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	7	12,96	4	19,05	1	11,11	12	14,29
Hayır	47	87,04	17	80,95	8	88,89	72	85,71
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 düzeyinde anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir								

Yaş Sebze ve Meyve Üreticileri Birliğine üye üreticilerin birliklerden beklentilerinin büyük oranda gerçekleşmediği görülmektedir. Beklentilere cevap verme anlamında Üretici Birliğinin çalışma sistemi, yönetim sistemi, yapısal sorunları vs. tekrar gözden geçirilerek üreticiye tam anlamıyla hizmet verebilecek düzeye getirilmesi gerekmektedir.

3.8. Üretici Birliğinin Eğitim Çalışmalarında Bulunup-Bulunmama Durumu

Üretici birliğine üye üreticilerin birliğin eğitim çalışmalarında bulunup-bulunmama durumu hakkındaki görüşleri işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 7.’ de verilmiştir. Tabloye göre, % 57,14 eğitim çalışmalarında bulunuyor, % 42,86 eğitim çalışmalarında bulunmuyor olarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birliğin eğitim çalışmalarında bulunma durumu hakkındaki görüşleri arasında $P<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Tablo 7. Üye Olunan Üretici Birliğinin Eğitim Çalışmalarında Bulunup-Bulunmama Durumu

Eğitim Çalışmalarında Bulunup-Bulunmama Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	27	50,00	14	66,67	7	77,78	48	57,14
Hayır	27	50,00	7	33,33	2	22,22	36	42,86
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,648								
Sonuç: P<0,05 önem düzeyinde anlamsızdır. H₀ hipotezi kabul, H₁ hipotezi red edilmiştir.								

Üretici birliğinin yapmış olduğu eğitim çalışmalarının birliğe üye üreticilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda tam olarak gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır. Yapılan bir araştırmada üreticilerin örgütlenme ile ilgili bilinç düzeyleri ve örgütlenme konusunda çeşitli kaynaklardan aldığı bilgilerin niteliği ile üreticilerin örgütlenme düzeyleri arasında bir ilişki bulunduğu saptanmıştır (Doğanca, 1983).

3.9. Üretici Birliğinin Piyasayı Düzenleme Konusunda Yeterlilik Durumu

Üye olunan üretici birliğinin piyasayı düzenleme konusunda yeterlilik durumu Tablo 8’de verilmiştir. Tabloye göre, %60,72 yetersiz olduğu, % 13,09 yeterli olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin üretici birliğinin piyasayı düzenleme konusundaki yeterlilik durumu hakkındaki görüşleri arasında P<0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yaş Sebze ve Meyve Üretici Birliğine üye üreticilerin piyasa düzenleme konusundaki verdikleri cevaplar, üretici birliğinin büyük oranda yetersiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Üye olunan Üretici Birliğinin Piyasayı Düzenleme Konusunda Yeterlilik Durumu

Yeterlilik Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Yeterli	7	12,96	4	19,05	0	0,00	11	13,09
Yetersiz	31	57,41	13	61,90	7	77,78	51	60,72
Fikrim Yok	16	29,63	4	19,05	2	22,22	22	26,19
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 önem düzeyinde anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir.								

Benzer konuda Harran Ovasında yapılan bir çalışmada, Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Tarım Satış Kooperatiflerinin ve Sulama Birlikleri gibi örgütlerin verdikleri hizmetler bakımından yetersiz olduğu belirlenmiştir (Karlı, 2001).

3.10. Üretici Birliğinin Ekonomik Kalkınmada Rolünün Olup-Olmama Durumu

Üretici birliğine üye üreticilerin birliğin ekonomik kalkınmadaki rolü hakkındaki görüşleri işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 9’ da verilmiştir.

Tabloya göre, % 51,19 fikrim yok, % 25,00 ekonomik kalkınmada rolünün olmadığı, % 23,81 ekonomik kalkınmada rolünün olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birliğin ekonomik kalkınmadaki rolü hakkındaki görüşleri arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yaş Sebze ve Meyve Üreticileri Birliğinin ekonomik kalkınmadaki rolünün üyeler tarafından tam olarak kabul görmediği anlaşılmıştır. Büyük orandaki fikrim yok cevabı bu düşünceyi doğrulamaktadır.

GAP bölgesinde yapılan araştırmada, Su Ürünleri Kooperatifi, Sulama Birliği, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Tarım Satış Kooperatifine üye üreticilerin büyük çoğunluğu verilen hizmetler sonucu gelirlerinin yükseldiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan Sulama Kooperatifi, Ziraat Odası ve Tarım Kredi Kooperatifine üye olan üreticilerin çoğunluğu ise bu örgütlerin verdiği hizmetler sonucu gelirlerinde bir artışın olmadığını belirtmişlerdir (Karlı ve Çelik, 2003).

Tablo 9. Üye Olunan Üretici Birliğinin Ekonomik Kalkınmada Rolünün Olup-Olmama Durumu

Ekonomik Kalkınma Rolü	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	12	22,22	7	33,33	1	11,11	20	23,81
Hayır	15	27,78	3	14,29	3	33,33	21	25,00
Fikrim Yok	27	50,00	11	52,38	5	55,56	43	51,19
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: $P < 0,05$ önem düzeyinde anlamlıdır. H_0 hipotezi red, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.								

3.11. Üretici Birliğinin Başarılı Olup-Olmama Durumu

Üye üreticilerin, % 89,29 üretici birliğinin başarısız olduğunu, % 10,71 üretici birliğinin başarılı olduğunu düşünmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin birliğin başarı durumu hakkındaki görüşleri arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

3.12. Üreticilerin Ürün Pazarlamada Üretici Birliğinden Yardım Alıp-Almama Durumu

Üretici birliğine üye üreticilerin ürün pazarlamada üretici birliğinden yardım alıp-almama durumu işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 10’ da verilmiştir. Tabloye göre, üreticilerin % 54,76’sı yardım aldıklarını, % 45,24’ü yardım almadıklarını belirtmiştir.

Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin ürün pazarlamada birlikten yardım alma durumu hakkındaki görüşleri arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Yaş Sebze ve Meyve Üreticileri Birliğine üye üreticilerin ürün pazarlamada üretici birliğinden kısmen de olsa yardım aldığı görülmektedir.

Tablo 10. Üreticilerin Ürün Pazarlamada Üretici Birliğinden Yardım Alıp-Almama Durumu

Yardım Alıp-Almama Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	29	53,70	12	57,14	5	55,56	46	54,76
Hayır	25	46,30	9	42,86	4	44,44	38	45,24
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,852								
Sonuç: P<0,05 önem düzeyinde anlamsızdır. H₀ hipotezi kabul, H₁ hipotezi red edilmiştir.								

GAP bölgesinde yapılan çalışmada, üreticilerin üye olduğunuz örgütten yardım alıyor musunuz sorusuna % 42,20’sinin evet, % 59,80’inin hayır cevap verdiği saptanmıştır (Karlı ve Çelik, 2003).

3.13. Aracısız Pazarlanan Ürünlerin Fiyatlarının Diğer Pazarlama Şekilleri ile Karşılaştırılması

Aracısız pazarlanan ürünlerin fiyatlarının diğer pazarlama şekilleri ile karşılaştırılması ile ilgili olarak soruya verilen cevaplar Tablo 11’de verilmiştir. Tabloye göre, üreticilerin % 97,62’si aracısız pazarlanan ürünlerin fiyatlarının daha yüksek, % 2,38’i ise aynı olduğunu belirtmişlerdir. Yaş Sebze ve Meyve Üreticilerine Birliğine üye üreticilerin aracısız pazarlanan ürünlerden elde ettikleri fiyatın diğer pazarlama şekillerine göre daha yüksek olduğunu kabul ettikleri gözlenmiştir. Yapılan analiz sonucuna, göre işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin aracısız pazarlanan ürünlerden elde edilen fiyatlar hakkındaki görüşleri arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Tablo 11. Aracısız Pazarlanan Ürünlerden Elde Edilen Fiyatın Diğer Pazarlama Şekillerine Göre Durumu

Durum	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Daha Yüksek	52	96,30	21	100,00	9	100,00	82	97,62
Aynı	2	3,70	0	0,00	0	0,00	2	2,38
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 önem düzeyine göre anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir.								

3.14. Üreticilerin Komisyoncunun Ürünü Sattığı Fiyatı Öğrenme Durumu

Üreticilerin komisyoncunun ürünü sattığı fiyatı öğrenme durumu Tablo 12’de verilmiştir. Tabloye göre, ankete katılan üreticilerin % 88,10’u birkaç gün sonra komisyoncudan fiyatı öğrendikleri, % 4,76’sı ürünü sattığı anda kendilerinin de orda olduğu ve öğrendiğini belirtmişlerdir. Yapılan analiz sonucuna göre, işletme büyüklük grupları ile üretici birliğine üye üreticilerin komisyoncunun ürünü sattığı fiyatı öğrenme durumu arasında P<0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Üreticiler piyasa fiyatını yaklaşık olarak bilmesine rağmen kendi ürünlerinin satış fiyatını ancak birkaç gün sonra komisyoncudan öğrendiğini belirtmişlerdir. Çünkü ürünün fiyatı belli kriterlere göre düşüş ya da artış gösterebilmektedir.

Tablo12. Üreticilerin Komisyoncunun Ürünü Sattığı Fiyatı Öğrenme Durumu

Fiyatı Öğrenme Durumu	İşletme Büyüklük Grupları							
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Ürünü Sattığı Anda	1	1,85	1	4,76	2	22,22	4	4,76
Ertesi Gün Komisyoncudan	4	7,41	2	9,52	0	0,00	6	7,14
Birkaç Gün Sonra Komisyoncudan	49	90,74	18	85,72	7	77,78	74	88,10
TOPLAM	54	100,00	21	100,00	9	100,00	84	100,00
P=0,000								
Sonuç: P<0,05 önem düzeyine göre anlamlıdır. H₀ hipotezi red, H₁ hipotezi kabul edilmiştir.								

3.15. Üreticilerin Ürettikleri Ürünü Toptancı Halinde Pazarlama Nedenleri

Üretici birliğine üye üreticilerin ürünün toptancı halinde pazarlanma nedenleri hakkındaki görüşleri işletme büyüklük gruplarına göre Tablo 13’ de verilmiştir. Tabloye göre, en göze çarpan cevaplar % 58,56 ile daha çok ürün satılıyor ve % 6,31 ile girdi temin ediyor karşılığında ürün veriyorum olarak belirlenmiştir.

Tablo 13. Üreticilerin Ürettikleri Ürünü Toptancı Halinde Pazarlama Nedenleri

	İşletme Büyüklük Grupları

Nedenler	1.Grup		2.Grup		3.Grup		GENEL*	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Daha Yüksek Fiyata Alınmıyor	14	18,92	1	4,00	1	8,33	16	14,41
Daha Çok Ürün Satılıyor	41	55,41	18	72,00	6	50,00	65	58,56
Diğer Pazarlama Olanaklarının Yokluğu	12	16,22	5	20,00	3	25,00	20	18,02
Girdi Temin Ediyor Karşılığında Ürün Veriyorum	6	8,10	1	4,00	0	0,00	7	6,31
Diğer Nedenler	1	1,35	0	0,00	2	16,67	3	2,70
TOPLAM	74	100,00	25	100,00	12	100,00	111	100,00

Ürünlerini toptancı halinde pazarlayan üreticiler, toptancı hallerinde daha fazla ürün satıldığını belirtmişlerdir. Daha fazla ürün satışı olarak belirtilen şey aslında sürekliliktir. Yani toptancı hallerinde bir sirkülasyon olduğu ve ürün satılmama kaygısının neredeyse ortadan kaldırılmış olmasıdır. Çok az bir oranda olsa alınan bazı cevaplar ise alınan girdi karşılığında toptancı hallerinde ürününü verdiğini belirtmişlerdir. Üreticiler, toptancı hallerinde bulunan hem komisyonculuk yapıp hem girdi tedarik eden tüccarların aslında işlerinde ehil olmadıklarını belirtmişler ve ürünlerini bu girdiler karşılığında değerinin altında aldıklarını belirtmişlerdir. Tüm bunlara rağmen üreticilerin bir kısmının da olsa bu tüccarlara ürün sattığı gerçeği ortadadır.

4.SONUÇ

Üye üreticilerin büyük çoğunluğu 40 yaş üstü gruptadır. Üyelerin yaş ortalamaları 48,84 yıldır. Araştırma bölgesindeki üye üreticilerin nüfus ve işgücü oranları yüksektir, eğitim seviyeleri düşüktür. Zaman içerisinde eğitim seviyeleri daha yüksek üreticilerden de katılımlar sağlanarak daha bilinçli bir örgüt yapısı oluşturulmalıdır. İncelenen işletmelerin arazi mülkiyet durumlarına bakıldığında % 97,61 mülk arazi, % 2,39 kira arazi şeklindedir. Ortalama arazi büyüklüğü 38,38 da'dır. Arazi mülkiyet durumu bakımından incelendiğinde, % 97,61 mülk arazi ve % 2,39 kira arazidir. Ortalama parsel sayısı 4,91 dir. Birlik üyesi üreticilerin tamamı sebze üretimi yapmaktadır. Sebze üretimi yapan üreticilerin %94,04'ü aynı zamanda hububat üretimi, % 70,24'ü de aynı zamanda şeker pancarı üretimi yapmaktadır. Ortalama sebze alanı büyüklüğü 11,11 da olarak görülmüştür. Üreticilerin % 77,39'u birlik tanımını doğru olarak yapmışlardır. Üreticiler üye oldukları üretici örgütünü ise ana hatları ile tanıyabilmiştir. Üreticiler birlik tanımını doğru şekilde bilmelerine rağmen, algı olarak büyük oranda birlikleri kooperatifler gibi düşünmekte ve bir kooperatif hareketi olarak

görmektedir. Birlik üyelerinin % 63,11'i üretici birliğine ürünlerini pazarlayabilmek için üye olmuşlardır. Bu sonuçtan anlaşıldığı gibi üreticilerin birliğe üye olurken doğru bir beklenti içerisinde olduklarını söylenebilir. Fakat ankete katılanların % 85,71'inin bu beklentileri gerçeklik kazanmamıştır. Bu anlamda sorun olarak üretici birliklerinin zayıf yapısı ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda üreticilerin % 60,72' si birliği piyasa düzenleme konusunda yetersiz görmüştür. Yaş Sebze Meyve Üreticileri Birliğinin ekonomik kalkınmadaki rolü, üye üreticiler tarafından kabul görmemiştir. Üreticiler örgütten ürün pazarlama konusunda yardım almaktadır, fakat bu yardımı yeterli görmemektedirler. Ürünlerini şehirlerin semt pazarlarında pazarlayan üreticiler mevcuttur. Bunun nedeni şehirlerin semt pazarlarında tek yönlü veya zorunlu bir satış ortamının olmayışıdır. Ürünlerini toptancı halinde pazarlayan üreticiler ağırlıktadır. Toptancı hallerinde daha çok ürün satılması bunun en büyük etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Üreticiler ürünlerini sattıktan sonra sattıkları ürün fiyatını birkaç gün sonra komisyoncudan öğrenebilmekte, fakat komisyoncu faturalarını büyük oranda inceleyemedikleri görülmüştür.

Bir ülkede örgütlenmenin var olabilmesi, bu konuda bilinçli ve örgütlenmenin gerçek yararlarına inanan bireylerle mümkündür. Türkiye'de yıllardır izlenen politikalar, özellikle üreticilerde dayanışma ve örgütlenme bilincinin yeterince gelişmesini sağlayamamıştır.. Örgütlenme hareketlerinin güçlü ve etkin hale getirilmesi, üreticilerin bu konuya inanmaları ve benimsemelerine bağlıdır.

5. KAYNAKLAR

Anonim, 2011a. http://abdgm.tarim.gov.tr/ABU_files/Tezler/SemihaTez.pdf.

Anonim, 2011b. <http://www.erekonomi.com/orgut.pdf>.

Doğanca, M. Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler Üzerinde Bir Araştırma. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 469, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Basımevi, Bornova-İzmir.

Eraktan, G., 2007. AB'de Üretici Örgütleri ve Birlikler. Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü. www.abveteriner.org/dosyalar/birlikler.doc (06.07.2011).

Karamürsel, F. , Öztürk, F. P. , Bayav, A. , 2008. Türkiye'de AB uyum sürecinde üretici birlikleri. [http://www.bahcesel.com/forumsel/milli-tarim-seferberligi/17788-turkiyede-ab-uyum-surecinde-uretici-birlikleri/\(06.07.2011\)](http://www.bahcesel.com/forumsel/milli-tarim-seferberligi/17788-turkiyede-ab-uyum-surecinde-uretici-birlikleri/(06.07.2011)).

Karlı, B., Yurdakul, O., Şılbr, Y., Baytekin, H. 1992. Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesinde Tarımsal Yapı Analizleri ve İşletme Avlusu Modeli Geliştirilmesi. Proje No: 91 K 070350, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü - Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Şanlıurfa.

Karlı, B. , 2001. Önder Çiftçi Projesi Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma (Harran Ovası Örneği). Türkiye Odalar Birliği Ankara.

Karlı, B. , Çelik, Y. , 2003. GAP Alanında Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği. Harran Üniversitesi.,109 S, Şanlıurfa.

Kızılaslan, N., Gürler, A. Z. , Kızılaslan, H. , 1996. Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Kooperatif Ortak İlişkilerinin Değerlendirmesi (Tokat İli Örneği), Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 2. s. 383-393, Adana.

Kızılaslan, N., 1997. Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma .(Basılmamış Doktora Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tokat.

Terin, M., 2008. Van İlindeki Tarım Üreticilerinin Örgütlenmeye Bakışı ve Örgütlenmeye İlişkin Sorunları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Van.

Yamane, T., 1967. Elementary Sampling Theory, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J..

Yazgan, H., 1999. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Üretici Birlikleri. A.Ü. ATAUM 24. Dönem Temel Eğitim Ödevi (Yayımlanmamış), Ankara, 1999.